

ANNE-BABA EĞİTİMİ: EBEVEYNLERİN EĞİTİM DENEYİMLERİ VE GEREKSİNİMLERİ

Parental Education: The Educational Experience and Needs of Parents

Muharrem KOÇ¹, Nilüfer KOÇTÜRK² ve Tolga ZENCİR³

¹Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, muharrem.koc@hacettepe.edu.tr, orcid.org/0000-0002-9138-2205

²Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, niluferkocturk@hacettepe.edu.tr, orcid.org/0000-0001-6124-1842

³Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, tolga.zencir@hacettepe.edu.tr, orcid.org/0000-0002-5434-9676

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

01.06.2021

Kabul/Accepted:

27.12.2021

DOI:

10.18069/firatsbed.946663

Anahtar Kelimeler

Anne Baba Eğitimi, Ebeveyn Eğitimi, Ebeveynler, Ebeveynlik, Ebeveyn İhtiyaç Analizi

Keywords

Parental Education, Parents, Parenthood, Parental Needs Analysis.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ebeveynlerin çocuklarının gelişim sürecinde ihtiyaç duydukları bilgiye ulaştıkları kaynakları tespit etmek, karşılaştıkları sorun alanlarını ve bu sorun alanlarına ilişkin talep ettikleri eğitim konularını ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda “Ebeveyn ihtiyaç analizi anket formu” ve “Kişisel bilgi formu” kullanılarak 154 ebeveyn ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda, çocuğun gelişimine ilişkin olarak ebeveynlerin sorun yaşadıkları alanların davranış yönetimi/problemi, psikolojik destek, kardeş ilişkilerini yönetebilme, sağlıklı beslenme alışkanlığını kazandırma, teknoloji bağımlılığı, akademik gelişim, ergenlik sorunları ve sağlık ile ilgili konular olduğuna ulaşılmıştır. İhtiyaç duydukları anne-baba eğitim konuları ise sağlıklı ebeveyn tutumları, iletişim becerileri, davranış yönetimi, uyku düzenini ve tuvalet eğitimini kazandırma, eğitsel rehberlik ve beslenme alanları ile ilgilidir. Ebeveynlerin çocuk eğitiminde kişisel gelişimleri için bilgi edindikleri kaynakların, internet kaynakları, arkadaşlar, kitaplar, öğretmenler, psikolojik danışman/psikolog ve aile büyükleri olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma ile ebeveynlerin bazı konularda daha fazla çocukları ile sorun yaşadıkları ve anne-baba eğitimine gereksinimlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başta okullarda ve okul öncesi kurumlarında görev yapan öğretmenler, psikolojik danışmanlar olmak üzere ebeveynlere hizmet sunan meslek gruplarına anne-baba eğitimlerinin düzenlenmesinin, bu meslek grupları aracılığıyla ebeveynlerin güçlendirilmesinin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

ABSTRACT

The aim of the study is to determine the sources from which parents can access the knowledge they need in the development process of their children, to reveal the problem areas they encounter and the education issues they demand in relation to these problem areas. Accordingly, 154 parents were reached by using the "Parental needs analysis questionnaire form" and "Personal information form". The current study showed that parents had troubles regarding behavioral management / problem, psychological support, sibling relationships, healthy nutrition (for the child), technology addiction, academic development, adolescence problems and health issues. Another finding indicated that the parents needed the education subjects related to healthy parental attitudes, communication skills, behavior management, providing sleep patterns and toilet training, educational guidance, and nutrition. It has been determined that the sources which parents obtain information for their personal development in child education were Internet resources, friends, books, teachers, psychological counselor / psychologist, and family elders. As a result, it was concluded that parents have more problems with their children on some issues and need parent education. It is thought that it is important to organize parent training for professional groups that provide services to parents, especially teachers and counselors working in schools and pre-school institutions, and to empower parents through these professional groups.

Atf/Citation: Koç, M., Koçtürk, N. ve Zencir, T. (2022). Anne-Baba Eğitimi: Ebeveynlerin Eğitim Deneyimleri ve Gereksinimleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 1(111-120).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Muharrem KOÇ, muharrem.koc@hacettepe.edu.tr

1. Giriş

Her çocuğun bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal açıdan sağlıklı gelişim sergilemesinde aileleri önemli bir yere sahiptir. Çocuğun dünyaya geldikten sonra ilk etkileşimlerinin ve öğrenmelerini aile ortamında gerçekleşmesi, aile eğitiminin önemini ortaya çıkarmaktadır (Cavkaytar, 1999; Tavail, 2005). Bu bağlamda da çocukların gelişiminde ailelere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Ancak çocukların olumlu gelişim göstermesi için ebeveynlerin çocuk yetiştirmede ve eğitmede bazı becerilere sahip olmasını gerektirir (Bolat, Gürsoy, ve Strom., 2016). Nitekim ebeveynlerin bu becerileri öğrenme ya da geliştirmesi için desteğe ihtiyaç duyması nedeniyle uzun yıllardır dünya genelinde aile eğitimi programları geliştirilmeye başlanmıştır (Barlow ve Stewart-Brown, 2000). Türkiye’de ise son yıllarda bu konuda bir farkındalık oluşmasıyla aile eğitimi konusunda yapılan çalışmalar artmıştır (Çağdaş ve Seçer, 2011; Kılıç, 2016; Sorakin ve Çerkez, 2021).

Genel olarak aile eğitimi, ailede bulunan bireylerin desteklenmesi ve aile içindeki yaşantıların iyileştirilmesine yönelik gerçekleştirilen eğitim programlarını kapsar. Oldukça kapsamlı olan aile eğitimi programlarında, genel olarak aile üyelerine çocuk gelişimi, beslenme, çocuk sağlığı ve güvenliği, ruh sağlığı gibi konularda bilgi, beceri ve tutum kazandırılması amaçlanır (Cömert ve Erdem, 2016). Aile eğitimi sayesinde ebeveynlerin, çocuklarının ihtiyaçlarına ilişkin farkındalıklarının artırılması ve çocuk yetiştirme tutumları konusunda sorumluluk kazandırılarak onların bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir (Yuen, 2017).

Ebeveynler çocuklarının yaşamını birçok açıdan etkilemektedirler. Özellikle erken çocukluk döneminden itibaren ebeveynler ile çocukları arasında kurulacak olumlu ilişkiler, çocukların akademik başarısını, sosyal ilişkilerini ve suça karışma oranlarını etkileyebilmektedir (Kumpfer, Magalhaes, ve Ahearn Greene, 2016). Johnston ve Halocha (2010) ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir şekilde destek olabilmeleri için eğitilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin ebeveynlerin davranışları çocuklarının davranış problemlerinin oluşmasında oldukça etkili olması nedeniyle onların davranışlarının da biçimlendirilmesi gerekmektedir (Arkan ve Üstün, 2009). Davranış problemleri dışında, ebeveynlerin çocuklarının okul başarısında da önemli rol oynamaları nedeniyle eğitsel rehberlik bağlamında da bilinçlendirilmeleri önemlidir (Doh, Kim, Shin, Song, Lee, ve Kim, 2016). Nitekim, ebeveynler ile çocukları arasındaki ilişkinin destekleyici nitelikte olması çocuklarının daha yüksek sosyal yeterliliğe sahip olmalarıyla ilişkilidir (Marti, Merz, Repka, Landers, Noble, ve Duch, 2018). Ayrıca, Bağatarhan ve Nazlı (2013) ebeveynlerin çocuklarıyla etkili ve olumlu bir iletişim içinde olmalarının çocuğun bir bütün olarak gelişmesine katkı sunacağını belirtmişlerdir. Arabacı ve Aksoy (2005) da anne-baba eğitimlerinin özellikle çocuklar ile ilişkiye ve iletişime olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer doğrultuda, çocuğuyla olumlu bir ilişkisi bulunan ebeveynlerin çocuklarının akranlarıyla da olumlu ilişkilere sahip olacağı alanyazında belirtilmiştir (Doh vd., 2016; Pasiak, 2011). Öte yandan ebeveynlere yönelik eğitimin sadece çocuklarına (Özel ve Zelyurt, 2016; Solomon, Necheles, Ferch, ve Bruckman, 2007) değil, ebeveynlerin kendi gelişimlerine de katkı sağladığı bilinmektedir (Tezel-Şahin ve Kalburan, 2009, Yuen, 2017). Şöyle ki yapılan araştırmalarda aile eğitimlerinin ebeveynlerin kaygı düzeylerini azalttığı (Çamur, 2017; Lau, Htun, Wong, Tam, Klainin-Yobas, 2017; Thongseiratch, Leijten ve Melendez-Torres, 2020); ebeveynlerin empati yeteneğini ve iletişim becerilerini geliştirdiği (Lau vd., 2017; Rizo, Macy, Ermentrout, ve Johns, 2011) ve olumlu ebeveyn tutumlarının gelişimine katkı sunduğu (Webster-Stratton, 2016) belirtilmektedir.

Türkiye’de son yıllarda çeşitli kurumlar ve kuruluşlar tarafından ebeveynlerin çocuk gelişimi konusunda bilinçlendirilmeleri ve çocuklarına ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri için sistemli ve planlı programlar yürütülmektedir (Tezel-Şahin ve Kalburan, 2009). Ancak her ne kadar anne-baba eğitiminin çocuklar üzerindeki etkisinin öneminin anlaşılmasıyla eğitim programlarının sayısında artış olduğu gözlenirse de bu ihtiyacın devam ettiği; ebeveynlerin kendini geliştirmesi, yenilemesi ve çocuklarıyla iletişimini güçlendirmesi gerektiği alanyazında vurgulanmaktadır (Özel ve Zelyurt, 2016). Çünkü hızla değişen sosyal değerler karşısında ebeveynler bu konu hakkında kendilerini yetersiz görmekte ve nasıl davranmaları gerektiği konusunda karmaşaya düşmektedirler (Tezel-Şahin ve Özbey, 2007). Öte yandan eğitim programının içeriğinin ve niteliğinin hazırlanmasında da dikkat edilmesi gereken nokta anne-baba eğitimlerinin verileceği grubun özelliklerinin biliniyor olmasıdır. Çünkü bu tür programlarının, içinde bulunulan kültürün özellikleri ve değer yargıları göz önünde bulundurularak ve ailelerin yaşadığı sorunlar gözetilerek hazırlanması gerekmektedir (Bowman, Donovan, ve Burns, 2011). Bu noktada da güncel bir şekilde aile eğitim programlarının hazırlanması için ebeveynlerin ebeveynlik bilgi ve beceri ihtiyaçlarının belirlenmesi programların etkinliği için bir gerekliliktir. Tüm bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmanın amacı ebeveynlerin çocuk yetiştirmede ihtiyaç

duyduğu ebeveynlik eğitim konularının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda “Ebeveynlerin, çocuklarını yetiştirirken ihtiyaç duydukları eğitsel konular nelerdir?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırmanın yöntemi betimsel araştırma türlerinden tarama çalışması olarak tasarlanmıştır ve mevcut katılımcıların ihtiyaçlarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma türünün seçilmesinin sebebi ise belirli bir grubun bir konuya ilişkin özelliklerin ortaya çıkarılması ve özetlenmesidir. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak da uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2018).

2.1. Çalışma Grubu

Bu çalışma seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden olan uygun örnekleme [convenience / incidental sampling] yöntemi (Büyüköztürk vd., 2018) kullanılarak toplam 154 ebeveyn ile yürütülmüştür. Katılımcıların eğitim düzeyi incelendiğinde %24.7’sinin (n = 38) ilkökul ve altı, %29.9’unun (n = 46) lise, %37’sinin (n = 57) üniversite ve %8.4’ünün (n = 13) lisansüstü düzeyde olduğu görülmüştür. Katılımcıların eşlerinin eğitim düzeyi ise %29.9’unun (n = 46) ilkökul ve altı, %27.9’unun (n = 43) lise, %36.4’ünün üniversite (n = 56) ve %5.8’inin (n = 9) üniversite üzeridir. Çocuk sayıları incelendiğinde ise 1-5 arasında değişmekte olup, çoğunluğu 2 (n = 61; %39.6) ve 3 çocuklu (n = 47; %30.5) ebeveynlerdir. Katılımcıların çocuklarının %46.6’sı okul öncesi dönemde, %32.9’u ergenlik öncesi döneminde ve %20.5’i de ergenlik döneminde. Katılımcıların gelir düzeyi ise 1750 TL ile 15000 TL arasında değişmektedir.

Katılımcıların %48.7’si (n = 75) anne-baba eğitimi konusunda geçmişte eğitim aldıklarını belirtmiştir. Eğitim alanların %20.1’i (n = 31) çocuklarının okulundan, %9.7’si (n = 15) kendi üniversite eğitim sürecinde, %7.8’i (n = 12) üniversitelerden, %4.5’i (n = 7) Halk Eğitim Kurumu’ndan, %4.5’i (n = 7) özel kuruluşlardan, %1.3’ü (n = 2) çalıştıkları kurumun hizmet içi eğitiminden ve %0.6’sı (n = 1) da Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Gençlik Merkezlerinden eğitim aldıklarını belirtmişlerdir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacılar tarafından katılımcıların demografik ve kişisel özelliklerini elde etmek amacıyla oluşturulmuştur. Katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi, eşlerinin eğitim düzeyi, sahip oldukları çocuk sayısı ve aylık ekonomik geliri ile ilgili bilgileri elde etmeye yönelik sorular yer almaktadır. Ayrıca, anne-baba eğitimi ile ilgili bir eğitim alıp almadıkları ve alanların ise bu eğitimi nerede aldıklarına ilişkin sorular yer almaktadır.

Araştırma kapsamında, ebeveynlerin sorun yaşadıkları alanlara, kendilerini geliştirmeye yönelik hangi araçlardan veya kaynaklardan faydalandıklarına, eğitim aldıkları kurumlara vb. bilgilere dair belirli soruların yer aldığı ve araştırmacılar tarafından geliştirilen “Ebeveynlerin İhtiyaçlarını Belirleme Anketi” kullanılmıştır. Anketi geliştirme sürecinde, Anderson ve Arsenault’un (1998) da önerisi ile alanyazın taramasıyla başlanmış ve bu çerçevede araştırma problemi belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar (örneğin, Chevalier, 2004; Guryan, Hurst ve Kearney, 2008; Gür ve Kurt, 2011; Petersson, Petersson ve Hakansson, 2004) dikkate alınarak sorular yazılmış ve taslak form oluşturulmuştur. Bu taslak form için, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında doktora eğitimini tamamlamış üç alan uzmanından uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri çerçevesinde ankete son hali verilmiştir. Formdaki sorular “Evet/Hayır” şeklinde kapalı uçlu ve çok seçenekli olarak hazırlanmıştır.

2.3. İşlem

İlk olarak Başvuru No:173 olan araştırma için, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul’undan 27/10/2020 tarihinde araştırma izni alınmıştır. Daha sonrasında, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede ihtiyaç duyduğu ebeveynlik konularının belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından “Ebeveynlerin İhtiyaçlarını Belirleme Anketi” ve “Kişisel bilgi formu” oluşturulmuştur. Her iki form da açıklık, anlaşılabilirlik ve amaca uygunluk açısından değerlendirilmesi amacıyla iki alan uzmanına sunulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak formlara son halleri verilmiştir. Daha sonra formlar Google Online Formlar’a aktarılmış ve uygun örnekleme yoluyla ebeveynlerin yer aldığı internet sitelerinde

(Facebook vb.) çalışmanın duyurusu yapılmıştır. Araştırmanın verileri Kasım- Aralık 2019 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Veri toplama araçları aracılığıyla çevrimiçi olarak katılımcılardan elde edilen veriler, SPSS 23.0v paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve betimsel istatistik yöntemlerinden frekans değerleri hesaplanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular yer almaktadır. Tablo 1’de ebeveynlerin sorun yaşadıkları alanlara ilişkin elde edilen bulgular belirtilmiştir. Buna göre ebeveynlerin çocuklarıyla en çok sorun yaşadıkları alanlar davranış yönetimi, çocuklara psikolojik destek sunma ve kardeş ilişkilerini düzenlemedir.

Tablo 1. Ebeveynlerin Sorun Yaşadıkları Alanlar

	n (%)
Davranış yönetimi/problemi	50 (%32.5)
Psikolojik destek	42 (27.3)
Kardeş ilişkileri	37 (%24)
Beslenme	20 (%13)
Teknoloji bağımlılığı	19 (%12.3)
Akademik	15 (%9.7)
Ergenlik sorunları	14 (%9.1)
Sağlık	3 (%1.9)

Ebeveynlerin ihtiyaç duydukları eğitim konular ise Tablo 2’de sunulmuştur. Ebeveynlerin ihtiyaç duyduğu konulara ilişkin sonuçlar incelendiğinde, ebeveyn tutumları ($n = 57$, %37) en çok talep edilen konu olarak görülmektedir. Daha sonrasında ise iletişim becerileri ($n = 41$, %26.6), davranış problemi/yönetimi ($n = 18$, %11.7), uyku düzeni ve tuvalet eğitimi kazandırma ($n = 15$, %9.7), eğitsel rehberlik ($n = 13$, %8.4), beslenme ($n = 7$, %4.5), kardeş kıskançlığı ($n = 2$, %1.3), kariyer danışması ($n = 2$, %1.3), panik atakta ebeveyn tutumu ($n = 2$, %1.3) ve ilkyardım ($n = 2$, %1.3) alanları sıralanmıştır.

Tablo 2. Ebeveynlerin İhtiyaç Duydukları Eğitim Konuları

İhtiyaç Duydukları Eğitim Konuları	n (%)
Ebeveyn tutumları	57 (%37)
İletişim	41 (%26.6)
Davranış yönetimi/problemi	18 (%11.7)
Uyku düzeni ve tuvalet eğitimi kazandırma	15 (%9.7)
Eğitsel rehberlik	13 (%8.4)
Beslenme	7 (%4.5)
Kardeş kıskançlığı	2 (%1.3)
Kariyer danışması	2 (%1.3)
Panik atakta ebeveyn tutumu	2 (%1.3)
İlkyardım	2 (%1.3)

Katılımcılar çocuklarını yetiştirirken kişisel gelişimleri için internetten ($n = 81$, %52.6), arkadaşlarından ($n = 53$, %34.4), kitaplardan ($n = 49$, %31.8), çocuklarının öğretmenlerinden ($n = 32$, %20.8), psikolojik danışmandan/psikologdan ($n = 34$, %22.1) ve aile büyüklerinden ($n = 48$, %31.2) bilgi/danışmanlık aldıklarını açıklamışlardır. Destek/eğitim aldıkları meslek grubunu ise katılımcılar: sınıf öğretmeni ($n = 108$, %70.1),

rehber öğretmen ($n = 71$, %46.1), okul öncesi öğretmeni ($n = 69$, %44.8), psikolog ($n = 27$, %17.5), çocuk gelişimi uzmanı ($n = 21$, %13.6) ve psikiyatrist ($n = 11$, %7.1) olarak belirtmişlerdir. Bu belirtilen meslek gruplarından da -sırasıyla- ilkokulda ($n = 98$, %63.6), kreşte ($n = 68$, %44.2), ortaokulda ($n = 64$, %41.6), lisede ($n = 37$, %24) ve hastanede ($n = 25$, %16.2) eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir.

Ebeveynlerin %9.1'i ($n = 14$) anne-baba eğitimlerini ücretli olarak aldığını belirtmiştir. Diğer bir deyişle, yaklaşık her on katılımcıdan dokuzu ücretsiz olarak eğitim hizmeti almıştır. Ücretsiz eğitim/seminer aldıklarını belirten katılımcılar ise bu desteği okuldan ($n = 51$, %33.1), hastaneden ($n = 11$, %7.1), üniversitelerden ($n = 8$, %5.2), belediyeden ($n = 6$, %3.9) ve kreşten ($n = 4$, %2.6) aldıklarını belirtmişlerdir. Eğitimlerden memnun kaldığını belirtenlerin oranı ise %100'dür ($n = 82$).

4. Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgular, ebeveynlerin en çok çocuklarının davranış problemleri, psikolojik destek, kardeş ilişkileri, beslenme ve teknoloji bağımlılığı konusunda sorun yaşadıklarını göstermektedir. Akademik sorunların, ergenlik ve sağlık sorunlarının ise bu sorunlara göre görece daha az sıklıkla yaşandığı belirlenmiştir. Bu durumun örneklemin özelliğinden ve bazı sorunların her gelişimsel dönemde karşılaşılabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Şöyle ki bu çalışmada 18 yaş altı her yaş döneminde çocuğu olan ebeveynler yer almaktadır. Davranış yönetimi ve psikolojik destek konusundaki ihtiyaçlar her yaş döneminde karşılaşılabilmektedir. Buna karşın akademik sorunlar okul çağı çocukları olan ebeveynlerin, ergenlik dönemi sorunlarıyla baş etme ise büyük yaşta çocukları olan ebeveynlerin gereksinimleridir. Katılımcıların %46.6'sının okul öncesi dönemdeki, %32.9'unun ergenlik öncesi dönemindeki ve %20.5'inin de ergenlik dönemindeki çocuklara sahip olması da bu görüşü desteklemektedir. Öte yandan, alanyazında da bu çalışmayla benzer bulguların elde edildiği, özellikle aile içi sorumluluğa ve rollere, iletişime ve çocukların davranış problemlerine ilişkin gereksinim duyulduğu görülmektedir (Arıkan, 2007; Devolin vd., 2012; Gür ve Kurt, 2011; Öztop, Pekmezci, ve Ünal, 2015; Worcester, Nesman, Mendez, ve Keller, 2008). Güzel (2006) ve Öztop vd. (2015) çalışmalarında ailelerin en çok eğitime ihtiyaç duydukları konunun, çocuğun istenmeyen problemlerini davranışlarını önleme ve olumlu davranış kazandırma olduğunu saptamışlardır. Çocuklarda yaşanan davranış problemlerini ebeveynlerin kontrol edememeleri durumunda kendilerine ilişkin yetersizlik algılarının tetiklenebileceği (Wells, 2000), ebeveynlerin psikolojik sorunlar yaşayabilecekleri (Karabekiroğlu, Rodopman-Arman, ve Berkem, 2008; Kaymak-Özmen, 2013) göz önüne alındığında ebeveynlerin ruh sağlığının korunması anlamında da bu konuda anne-baba eğitiminin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bilindiği üzere, çocuklarda yaşanan davranış problemleri ebeveynlerle birlikte çocukların yaşamında da bir sorun haline gelebilmektedir. Çocuklardaki davranış problemlerinin çocukluğun ilk yıllarında çözülememesi durumunda, bu çocukların gelecekte de saldırganlık vb. uyumsuz ve problemlerini davranışlar sergilemeye devam edebilecekleri, sosyal çevreleri tarafından kabul görmelerinin zorlaşabileceği, utangaç ve içe kapanık hale gelebilecekleri vurgulanmaktadır (Durmuşoğlu-Saltalı, ve Arslan, 2012; Grindal vd., 2016; Guryan vd., 2008). Özellikle okul öncesi dönemden itibaren ebeveyn eğitimlerinin alınmasının, çocuğun ileriki yaşamına olumlu katkı sağlayacağı açıktır (Grindal vd., 2016). Nitekim çalışmaya katılan ebeveynler ikinci konu olarak da çocuklarına nasıl psikolojik destek sunacaklarına dair desteğe ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveyn eğitimlerine katılımın çocukların riskli davranışlarına karşı koruyucu bir faktör olduğunu bilinmektedir (Assari, Mistry, Caldwell, ve Bazargan, 2020). Petersson vd., (2008) de ebeveynler ile yürüttüğü çalışmada, çocuğun fiziksel ve psikososyal gelişimiyle ilgili bir içeriğin iyi bir ebeveyn eğitiminde olması gerektiğini ve ebeveynlerin bunu talep ettiklerini dile getirmişlerdir. Etkili bir ebeveyn eğitim programı, ebeveyn-çocuk etkileşimini artırarak, yeterli bir zaman yaratılmasını bilinci sağlayarak, çocuk bakımından çocuğun riskli davranışlarına kadar katkı sağlayarak ebeveynlere ve çocuklara ciddi katkı sunabilmektedir (Huser, Small ve Eastman, 2008; Lau vd., 2017; Thongseiratch vd., 2020). Dünya Sağlık Örgütü (2013) de ebeveyn eğitim programlarının ebeveynlere olumlu ebeveynlik becerileri, stratejileri kazandırabileceğini ifade etmektedir. Ancak bu çalışmanın nedensel bir araştırma yönteminde olmadığı ve psikolojik desteğin içeriğine dair detaylı bir bilgi alınmadığı göz önüne alındığında, ilerideki çalışmalarda psikolojik desteğin niteliğini ve boyutunu belirlemeye yönelik yeni çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmada ebeveynler en çok anne-baba tutumları, iletişim, çocuğun davranışsal sorunlarını yönetme, eğitsel rehberlik gibi konularda eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Söz edilen bu eğitim konuları ebeveynlerin sorun yaşadıkları alanlar ile uyumlu olmakla birlikte sorun olarak belirttikleri alanlarla tamamen

uyuşmamaktadır. Örneğin katılımcıların %24'ü kardeş kıskançlığı konusunda çocuğuyla sorun yaşadıklarını belirtmelerine karşın bu konuda eğitim ihtiyacını olduğunu belirten ebeveynlerin oranı %1.3'tür. Nitekim kardeşler arası ilişki ve ebeveynlerin kardeşler arasındaki iletişime yönelik ihtiyaçlarını ifade ettikleri alanyazında da belirtilmekte (Gür ve Kurt, 2011) ve ebeveynlerin aile içindeki etkileşim becerilerinin geliştirilmesinin önemli oldu. Bu durumun nedeni bazı katılımcıların sorunu ebeveyn tutumu ile ilişkilendirmesinden ve bu nedenle en çok ebeveyn tutumu ve iletişim konusunda eğitim almak istemelerinden kaynaklanabileceği gibi bazı katılımcıların da bu sorunu normal bir durum olarak değerlendirmelerinden ve/veya bu sorunun eğitimle çözülemeyeceğini düşünmelerinden kaynaklanabilir. Diğer taraftan alanyazına bakıldığında, ebeveynlerin çocuğun sağlığı ile ilgili bakımına ve çocuğun genel bakım sistemine önem verdiği görülmektedir (Petersson vd., 2008). Bir diğer neden olarak da katılımcılar var olan koşullarını göz önünde bulundurarak daha önemli gördükleri konulara göre değerlendirme yapmış olabilirler. Şöyle ki bu çalışmanın katılımcılarının çoğunluğu (%55) lise ve lise altı eğitim düzeyindeki bireylerdir. Bu bireylerin gelir düzeyinin de alt ve orta düzey olduğu ve yalnızca %9'unun ücret ödeyerek anne-baba eğitimi aldığı göz önüne alındığında sorun yaşanan konu ile ihtiyaç duyulan anne-baba eğitimi konuları arasındaki farklılıkların bu bireysel ve sosyo-kültürel koşullarla ilişkili olması muhtemeldir. Assari (2018) de çocuğun sağlığı açısından bakıldığında, sosyoekonomik düzeyin yüksek olmasının bir imkân yarattığını ve ebeveyn eğitiminin kişilere yaşadığı dezavantaj için (minör grup üyesi olma: fakir olma, ırksal ayrımcılıkla karşılaşma) de iyileştirici bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Yalnız sadece ebeveyn eğitime yönelik etkili olan değişkenlerden biri sadece çocukla iletişim kurmanın ötesinde sosyoekonomik durumu ve gizil diğer değişkenler etkilidir (Reyno ve McGrath, 2005). Bu nedenle, kesin bir görüşe varılabilmesi için nedensel ve nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu çalışmanın bir diğer önemli bulgusu ise ebeveynlerin kişisel gelişimleri için en çok internetten, arkadaşlarından, kitaplardan, aile büyüklerinden, psikolojik danışmandan/psikologtan, çocuklarının öğretmenlerinden bilgi/danışmanlık aldıklarının belirlenmesidir. Kitap ve uzman desteğinin, internet vb. diğer kaynaklara göre daha az başvurulan kaynaklar olması bilimsel bilgiler ışığında ebeveynlerin kendilerini geliştirmeleri için bir risk oluşturabilmektedir. Bu görüşle uyumlu olarak da Karaboğa (2019) her yaşta aile bireyinin, dijital teknolojiler konusunda bireysel ve sosyal sorunlar ve riskler yaşamamaları adına bilinçli bir medya okuryazarı olmalarının bir zorunluk olduğunu ve buna yönelik olarak da ebeveynlerin bilinçlendirilmelerinin gerektiğini ifade etmektedir. Öte yandan katılımcıların uzman desteği olarak da en çok sınıf öğretmenlerinden, okul psikolojik danışmanlarından, okul öncesi öğretmenlerinden destek aldıklarını ve bunun da sırasıyla ilkökul, okul öncesi, lise ve ortaokul kurumlarında olduğunu belirtmeleri ise örgün eğitimin sadece çocuklar için değil, ebeveynlerin gelişimi için de Türkiye'deki önemini göstermektedir. Alanyazında da okulların ebeveyn eğitimi için önemli olduğu ve toplum ruh sağlığı açısından toplumsal gelişime katkı sunduğu vurgulanmaktadır (Arıcıoğlu ve Tagay, 2008; Grindal vd., 2016; Kılıçcı, 2006). Özellikle düşük gelir düzeyindeki veya gelişmekte olan ülkelerdeki ebeveynlerin bu hizmetleri ücretsiz olarak en çok okullardan alabilecekleri göz önüne alındığında bu eğitimlerin niteliğinin ve yaygınlığının artırılması hem ebeveynleri ve aileleri destekleyebileceği gibi dolaylı olarak da toplum ruh sağlığının geliştirilmesine katkı sunacaktır. Çünkü, çocukla zaman geçirme ve ilişkinin kurulması sürecinde, eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynler daha şanslı olabilir (Guryan vd., 2008). Bu bağlamda da belirtilen meslek gruplarının anne-baba eğitimi konusunda yetkinliklerinin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, bu çalışmada ebeveynlerin daha az olarak hastanelerden ve psikiyatrist ve psikolog gibi meslek gruplarından anne-baba eğitimi konusunda destek aldıklarını belirtmeleri ise kültürel olarak Türkiye'de bu meslek gruplarına yönelik ön yargıların var olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim alanyazında da Türkiye'de ruh sağlığı hizmetlerine yönelik ön yargıların olduğu, bireylerin bu alanda hizmet aldıklarında damgalanmalar ve etiketlenmeler ile karşılaşabildikleri ifade edilmektedir (Büyükgöze-Kavas, Topkaya, ve Gençoğlu, 2014). Diğer yandan, katılımcılar bu meslek gruplarından hastanelerdeki iş yükü, randevu alamama vb. nedenlerle ancak klinik düzeydeki bir sorun varlığında destek alınması gerektiği kanaatine ve/veya deneyimine de sahip olabilirler. Bu konuda da kesin bir görüşe varılabilmesi için geniş ölçekli nedensel çalışmalara ihtiyaç vardır.

5. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, bu çalışma ile ebeveynlerin bazı konularda daha fazla çocukları ile sorun yaşadıkları ve anne-baba eğitimine gereksinimlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar ışığında, ebeveynlerin özellikle problemleri davranışlar gösteren çocuğa karşı, ciddi bir bilgi gereksinimi içerisinde oldukları söylenebilir. Aile

ve Sosyal Çalışmalar Genel Müdürlüğü'nün (2008) 5. Şurasında benzer konularda ailelerin eğitime ihtiyaç duydukları ve bu paralelde gereksinimleri karşılayacak aile eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmiştir. Buna ek olarak, 19. Milli Eğitim Şurası'nda (2014) da okul rehberlik servisi tarafından "0-18 Yaş Aile Eğitim Semineri"ne katılımın özendirilmesine dair karar alınmıştır. Görüldüğü üzere, bu konuya yönelik çeşitli kararlar alınmakla birlikte söz konusu ihtiyacın devam ettiği ve hazırlanan programların güncellenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Nitekim, alanyazında da ailelerin ulaşabileceği uygun kaynakların ve desteklerin, her dönemin kendi içinde yenilenmesi şartıyla gereksinimleri karşılayacak düzeyde sunulmasının (Devolin vd., 2012, Worcester vd., 2008) ve kapsayıcılığın sağlanmasının (Çağdaş ve Seçer, 2011) önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tüm bulgular ışığında da ebeveynlere davranış yönetimi, anne-baba tutumları, iletişim, psikolojik destek, kardeş ilişkileri, beslenme ve teknoloji bağımlılığı gibi konularda başta okullarda ve okul öncesi kurumlarında görev yapan öğretmenler, psikolojik danışmanlar olmak üzere ebeveynlere hizmet sunan meslek gruplarına anne-baba eğitimlerinin düzenlenmesinin, bu meslek grupları aracılığıyla ebeveynlerin güçlendirilmesinin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu tarz eğitimlerin gerek yüz yüze gerek ise çevrimiçi ebeveyn programlarının, ebeveynlere önemli bir kılavuz işlevi gördüğü ve çocukların davranışsal problemlerinde etkili olabildiği görülmektedir (Thongseiratch vd., 2020). Bunlara ek olarak, aynı konu farklı örneklem grubuyla ya da nitel yöntemlerle çalışılabilir.

6. Sınırlılıklar

Bu araştırmada bazı sınırlılıklar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bu araştırmanın katılımcıları anket formlarını bilgisayar ortamında doldurmuşlardır. Her ne kadar sanal ortamda farklı bireysel ve sosyo-kültürel özelliklere sahip kişilere ulaşıldığı ve bu boyutlarda çeşitliliğin sağlandığı düşünülse de internet erişimi olmayan bireylerden, diğer bir deyişle sosyoekonomik düzeyi çok düşük olan katılımcılardan veri elde edilememiştir. Bu nedenle ilerideki çalışmalarda yüz yüze veri toplama ile güncel anne-baba eğitim ihtiyaçları saptanabilir. İkinci olarak ise bu araştırma tarama deseninde yürütüldüğünden dolayı, değişkenler arasında nedensellik ilişkisi kurulamamıştır.

Gelişimsel dönemlere göre ebeveyn ihtiyaçları değişebilmektedir. Buna karşın, katılımcıların sayısına bakıldığında, çocukların gelişim dönemlerine göre, bir denge olmaması çalışmanın başka bir sınırlılığıdır.

Kaynaklar

- Aile ve Sosyal Çalışmalar Genel Müdürlüğü. (2008, Kasım). *V. aile şurası: "Aile destek hizmetleri" komisyon kararları*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/aile-suralari/aile5.pdf>
- Anderson, G., & Arsenault, N. (1998). *Fundamentals of educational research*. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Arabacı, N., & Aksoy, A. B. (2005). Okul öncesi eğitime katılım programının annelerin bilgi düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 12-26.
- Arıcıoğlu, A., & Tagay, Ö. (2008). Okullarda ruh sağlığı hizmetleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(2), 76-83.
- Arıkan, S. (2007). *İlköğretim okullarında çocukları olan ana babaların eğitim gereksinimlerinin saptanması ve okulların bu gereksinimleri karşılamadaki mevcut durumu*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arkan, B., & Üstün, B. (2009). Davranım bozukluğu olan çocuklara psikiyatrik yaklaşımda anne-baba eğitim programları: İki örnek bağlamında bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 155-174.
- Assari, S. (2018). Parental education better helps white than black families escape poverty: National survey of children's health. *Economies*, 6(2), 30.
- Assari, S., Mistry, R., Caldweel, C. H., & Bazargan, M. (2020). Protective effects of parental education against youth cigarette smoking: Diminished returns of Blacks and Hispanics. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 11, 63-71. <https://dx.doi.org/10.2147%2FAHMT.S238441>
- Bağatarhan, U., & Nazlı, D. (2013). Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliliklerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(31), 67-88.
- Barlow, J., & Stewart-Brown, S. (2000). Behavior problems and group-based parent education programs. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 21(5), 356-370. <https://doi.org/10.1097/00004703-200010000-00006>

- Bolat, E. Y., Gürsoy, F., & Strom, R. (2016). Öğretmen olarak anne baba envanteri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 961-970.
- Bowman, B.T., Donovan, M.S. & Burns, M.S. (Ed.). (2001). *Eager to learn: Educating our preschoolers*. Washington: National Academic Press.
- Büyüköze-Kavas, A., Topkaya, N., & Gençoğlu, C. (2014). Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma, denetim odağı, kendini damgalama ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 367-377.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Chevalier, A. (2004). Parental education and child's education: A natural experiment. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.553922>
- Cömert, D., & Erdem, E. (2016). *Erken çocukluk eğitiminde aile eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A., & Şahin Seçer, Z. (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çamur Z. (2017). *Hastanede yatan çocuğun bakımına ebeveyn katılımının ebeveyn memnuniyetine, ebeveyn ve çocuk anksiyetesine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Cavkaytar, A. (1999). Zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(03), 40-50. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000044
- Devolin, M, Phelps, D., Duhaney, T., Benzie, K., Hildebrandt, C., Rikhy, S. & Churchill, J. (2012). Information and support needs among parents of young children in a region of Canada: A cross-sectional survey. *Public Health Nursing*, 30(3), 193-201. <https://doi.org/10.1111/phn.12002>
- Doh, H. S., Kim, M. J., Shin, N., Song, S. M., Lee, W. K. & Kim, S. (2016). The effectiveness of a parenting education program based on respected parents & respected children for mothers of preschool-aged children. *Children and Youth Services Review*, 68, 115-124.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N., & Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2013). Preventing violence: evaluating outcomes of parenting programmes. In *Preventing violence: evaluating outcomes of parenting programmes*.
- Grindal, T., Bonnes Brown, J., Yoshikawa, H., Schindler, H. C., Duncan, G. J., Magnuson, K., & Shonkoff, J. P. (2016). The added impact of parenting education in early childhood education programs: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 70, 238-249. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.09.018>
- Guryan, J., Hurts, E., & Kearney, M. (2008). Parental education and parental time with children. *Journal of Economic Perspectives*, 22(3), 23-46. <https://doi.org/10.1257/jep.22.3.23>
- Gür, Y. & Kurt, A. (2011). Türkiye’de ailelerin eğitim ihtiyaçları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 27(27). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21121/227502>
- Güzel, Ş. (2006). *Dört altı yaş grubu çocuğa sahip annelerin aile eğitimine yönelik ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z., & Köksal Akyol, A. (2005). İlköğretimde ve lisede çocukları okuyan ebeveynlerin aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(29), 37-49.
- Huser, M., Small, S. A., & Eastman, G. (2008). What research tells us about effective parenting education programs. What Works, Wisconsin Fact Sheet. Madison, WI, University of Wisconsin – Madison/Extension.
- Johnston, J., & Halocha, J. (2010). *Early childhood and primary education: Readings & reflections*. New York: McGraw-Hill Education.
- Karabekiroğlu, K., Rodopman Arman, A. & Berkem, M. (2008). Erken çocukluk dönemi psikiyatrik sorunları ile ebeveyn depresyonu arasındaki ilişki: cinsiyetin rolü. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 75-86.
- Karaboğa, M. T. (2019). Dijital medya okuryazarlığında anne ve baba eğitimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2040-2073.
- Kaymak Özmen, S. (2013). Anne-baba eğitimi programının çocuklardaki davranış sorunları ve anne-babaların depresyon düzeylerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(167), 98-113.
- Kılıççı, Y. (2006). *Okulda ruh sağlığı* (5. baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Kılıç, Ç. (2016). Aile eğitim programları ve Türkiye'deki örnekleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 99-111.

- Kılıç, Z. & Gültekin, M. (2014). İlköğretimde çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve eğitim gereksinimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182(182), 85-112. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/21492/230391>
- Kumpfer, K. L., Magalhaes, C., & Ahearn Greene, J. (2016). Strengthening families program. In J. James & J. Ponzetti, *Evidence-based parenting education: A global perspective* (pp. 277-292). London: Routledge.
- Lau, Y., Htun, T. P., Wong, S. N., Tam, W. S. W., & Klainin-Yobas, P. (2017). Therapist-supported internet-based cognitive behavior therapy for stress, anxiety, and depressive symptoms among postpartum women: a systematic review and meta-analysis. *Journal of medical Internet research*, 19(4), e6712. <https://doi.org/10.2196/jmir.6712>
- Marti, M., Merz, E. C., Repka, K. R., Landers, C., Noble, K. G., & Duch, H. (2018). Parent involvement in the getting ready for school intervention is associated with changes in school readiness skills. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-15.
- Milli Eğitim Şûrası. (2014). *Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> adresinden erişildi.
- Özel, E., & Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0(36), 0-0. <https://doi.org/10.21560/spcd.60151>
- Öztop, H., Pekmezci, P., & Ünal, Ö. (2015). An analysis of parents' needs for parent education in child rearing. *Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1-12. http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/AN_ANALYSIS_OF_PARENTS_NEEDS-Temmuz2015.pdf
- Pasiak, C. (2011). *The effect of mother-child interactional synchrony: Implications for preschool aggression and social competence*. (Unpublished master's thesis). University of Windsor, Windsor, Ontario, Canada.
- Petersson, K., Petersson, C., & Hakansson, A. (2004). What is good parental education? *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 22(1), 82-89. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2004.00260.x>
- Reyno, S. M., & McGrath, P. J. (2006). Predictors of parent training efficacy for child externalizing behavior problems—a meta-analytic review. *Journal of child psychology and psychiatry*, 47(1), 99-111. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2005.01544.x>
- Rizo, C. F., Macy, R. J., Ermentrout, D. M., & Johns, N. B. (2011). A review of family interventions for intimate partner violence with a child focus of child component. *Aggression and Violent Behavior*, 16(2), 141-166.
- Solomon, R., Necheles, J., Ferch, C., & Bruckman, D. (2007). Pilot study of a parent training program for young children with autism: The PLAY project home consultation program. *Autism*, 11(3), 205-24. <https://doi.org/10.1177/1362361307076842>
- Sorakın, Y., & Çerkez, Y. (2021). Content analysis study for the studies done on parental education. *Near East University Online Journal of Education*, 4(1), 126-133.
- Tavil, Y. Z. (2005). *Davranış denetimi aile eğitim programının annelerin davranışsal işlem süreçlerini kazanmalarına etkisi (Doğrudan öğretim yaklaşımı ile sunulan)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tezel-Şahin, F., & Kalburan, F. N. C. (2009). Aile eğitim programları ve etkililiği: dünyada neler uygulanıyor? *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 1-12. <https://dergipark.org.tr/en/pub/pauefd/issue/11118/132961>
- Tezel-Şahin, F., & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12(12). <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21107/227319>
- Thongseiratch, T., Leijten, P., & Melendez-Torres, G. J. (2020). Online parent programs for children's behavioral problems: a meta-analytic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 29, 1555-1568. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01472-0>
- Webster-Stratton, C. (2016). The incredible years parent programs- methods and principles that support program fidelity. In J. James & J. Ponzetti (Eds.), *Evidencebased parent education: A global perspective* (p. 143-160). London: Routledge.
- Wells, N. M. (2000). At home with nature: effects of "Greenness" on children's cognitive functioning. *Environment and Behavior*, 32(6), 775-795. <https://doi.org/10.1177/00139160021972793>
- Worcester, J. A., Nesman, T. M., Mendez, L. M. R., & Keller, H. R. (2008). Giving voice to parents of young children with challenging behavior. *Exceptional Children*, 74(4), 509-525. <https://doi.org/10.1177/001440290807400406>
- Yuen, L. H. (2017). Personal growth and development of parent leaders through a group parent education program. *Teacher Development*, 21(4), 547-560.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazarları, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 21/10/2020 tarihinde başvuru nosu 173 olan projenin etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uydıklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
